

Intervju med Elisabeth Mattisson, född den 28 nov. 1922.

Fader: Nils Öberg, anställd som tyghantverkare vid Ing.2 i Karlskrona.

Moder: Anna Öberg, född Belin. Innan giftermålet husa hos rika familjer i Stockholm. Därefter hemmafru.

År 1928 lades Ing. 2 ned och de anställda erbjöds anställning i Eksjö. Där avled min far redan 1929 varefter min mor, syster och jag flyttade tillbaka till Karlskrona. Vi bodde i ett trähus på Amiralitetsgatan 8. Lägenheten omfattade 3 rum. Ett rum hyrdes ut till en frisör för att finansiera hyran. Min syster 6 år äldre än jag tog studenten 1936 och blev färdig gymnastikdirektör 1939. Samma år tog jag realexamen och vi flyttade då till en annan lägenhet på Björkholmen. Min mors blygsamma pension och frånvaron av studiemedel gjorde att jag ej fick läsa vidare utan måste ut i förvärvslivet och försörja mig själv. Efter en kortare tids arbetslöshet fick jag anställning hos en grossistfirma med att räkna statistik för mjöl, socker, kaffe m.m. eftersom andra världskriget bröt ut den 1 sept. 1939. och det blev ransonering. När den ordinarie anställda återkom från inkallad beredskap var jag på nytt arbetslös 1,5 månad.

Den 15 jan. 1940 fick jag fast anställning hos dåvarande Försvarsverkens Civila Personals Förbund avd. 36 med expedition belägen i Folkets hus. Där fanns vare sig telefon eller skrivmaskin. Lönen var 125:- kronor per månad. Jag fick alltså gå ned i Folkets hus café och låna deras telefon för samtal med huvudkontoret i Stockholm. Efter några månader skedde nödvändiga investeringar, men självklart var arbetet krävande för en ung 17-åring, men också mycket stimulerande. Avdelningens medlemsantal ökade lavinartat eftersom örlogsvarvet (som det hette på den tiden) efterfrågade och anställde ett stort antal arbetare i olika yrken för att kunna effektuera efterfrågan på nya krigsfartyg. För att vara så effektiva som möjligt fick de anställda på varvet vissa perioder arbeta 12-timmarsskift mellan kl. 06.00 – 18.00, 18.00– 06.00. Det var besvärligt för många som bodde långt från innekommunen och dessa fick då hyra ett rum i staden

Avgiften till förbundet inbetalades genom de valda uppbördsmännen vid resp. verkstad. Det var naturligtvis ett tufft arbete för att få ihop samtligas avgifter, men det var viktigt eftersom avgiften till arbetslöshetskassan ingick i summan.

Jag har ett roligt minne från 1940-talet. Avgiften var då 15:- kronor i månaden och uppbörds mannen vid pannverkstaden Harry Alm hade meddelat att en av medlemmarna resterade och riskerade därför att bli utesluten. På den tiden arbetade man på lördagar och jag fick ett telefonsamtal att Alm nu fått avgiften. Samtidigt meddelade han att han ej hade möjlighet komma ner till mig i Folkets hus med pengarna. Han föreslog då att jag på väg hem till Björkholmen skulle gå upp till hans lägenhet belägen på Chapmansplan och "fiska" upp pengarna ur brevlådan Han hade rullat ihop en tio och en femma.

Därefter hade han bundit om en sytråd och hängde ut ena tråden genom brevlådeinkastet. Jag fick sedan gå dit och dra upp sedlarna. Ett osannolikt betalningssätt i dataåldern 55 år senare.

Avdelningens ordförande hette Oscar Johansson och var målare. Efter ett år anställdes en ombudsman. Valet föll på Nils Grönblad, elektriker på varvet. Han var relativt ung och dynamisk. Eftersom avdelningens blev allt större och administrationen var billig föreslog Grönblad att avdelningen skulle inköpa Orrekulle beläget ute vid Nättraby och där ordna en semesteranläggning. Styrelsen var splittrad och förslaget förkastades, trots att man visste att många medlemmar inte hade ekonomiska resurser att utnyttja semestern på ett stimulerande sätt.. Grönblad blev mycket besviken och slutade därför och började en anställning på arbetsförmedlingen.

Tidigare hade jag lärt mig att titulera äldre personer med titel som t.ex. adjunkt, doktor eller liknande samt herr och fru eller tant och farbror. Inom arbetarrörelsen säger man "Du". Jag hade svårt för det i början, men botades av en styrelseledamot vid namn Harald Svensson. Han hade stora mustascher och jag tyckte han såg gammal ut och omskrev för att slippa säga du. Han uppmärksammade mitt beteende och spände ögonen i mig och sa: "Säg du för f – n flickunge. Sedan den dagen har jag aldrig haft svårt att säga du.

Den 1 oktober 1941 hade Försvarsverkens Civila Personals erkända arbetslöshetskassa bildats. Jag förstod nog inte då hur väsentligt detta beslut var. Självfallet blev jag i slutet av 40-talet och början av 50-talet tacksam för detsamma när dåtidens försvarsbeslut också medförde uppsägningar och arbetslöshet. Ersättningarna utbetalades kontant på avdelningsexpeditionen och besök skedde varje vecka på arbetsförmedlingen.

Efter Grönblad anställdes som ombudsman en plåtslagare Nils Carlsson. Han var mycket politiskt verksam i dåvarande personalnämnden och var också ledamot i stadsfullmäktige. Han var mycket kunnig och lärde mig åtskilligt, men började tyvärr använda alkohol i allt för stor omfattning. Han var påtänkt att ta över uppdrag i staden efter rektor O W Andersson dåtidens starke man i kommunen och respekterad av alla. Nils Carlsson fick en varning av styrelsen, men alkoholmissbruket blev bara tillfälligtvis bättre och slutade med att han 1958 fick lämna sitt uppdrag. Det var en mycket svår tid och jag blev återigen ensam och någon ny ombudsman tillsattes inte omedelbart och värre skulle det bli. Efter ett riksdagsbeslut i december 1960 bestämdes att varvet skulle bli bolag från den 1 juli 1961. En förhandlingsdelegation utsågs bestående av avdelningsordförande Elvin Magnusson, Nils Bondesson och Valdemar Pettersson

Under hela andra halvåret 1961 vistades dessa tre representanter långa perioder i Stockholm och förde förhandlingar för att i första hand försöka rädda de förmåner som de statligt anställda varvsarbetarna på örlogsvarvet då hade. I första hand gällde det pensionsåldern 60 år samt ersättning för karrensdagarna och rätt att erhålla lön vid föräldrars och barns begravning. Efter stormiga möten i såväl idrottshallen samt i läroverkets aula blev stämningen allt mer irriterad. Pressen förbjöds närvara och varsel för strejk utfärdades. En förhandlingskommission tillsattes och som hjälp för avdelningens representanter deltog Uno Andersson vid förbundskontoret och Carl Bladh från Statstjänarekartellen.

Själv kunde jag oftast inte gå in i en affär och handla utan att någon person kände igen mig och frågade "blir det strejk". Det disponibla strejkunderstödet var mycket lågt och uppgick till 8 kronor per dag. Jag var mycket orolig och undrade om jag skulle klara alla utbetalningar. Alla strejkmötena var utomordentligt välbesökta så var till exempel alla platser upptagna vid mötet i idrottshallen. Stämningen var oftast labil. En medlem, som satt bredvid mig vid ett av mötena skrek och buade varför jag påpekade för honom att han "fick begära ordet i vanlig ordning". Han blev mycket arg och talade om för mig att jag "skulle hålla k ----n eftersom jag var anställd och ingenting annat". Jag blev inte svaret skyldig och sade att "han inte fick sitta där och skrika och störa mötesordningen". Då var det nära att jag fått en örfil.

Flera medlingsförslag förkastades och slutbudet den 19 december innebar att samtliga kollektivanställda, som redan var inne i det statliga pensionsreglementet fick behålla detsamma, medan däremot övriga sociala förmåner skulle avlösas med en försäkring. Också detta förslag förkastades av medlemmarna vid möte i läroverkets aula. Förbundsledningen tog trots detta slutbudet med veto vid sammanträde i Stockholm Beslutet måste ses mot bakgrund av icke statliga LO-förbund hade dessa förmåner och därför inte skulle stödja den varslade konflikten. Min dotter var bara 2 år och det psykiska trycket på mig hade varit stort trots att jag inte deltagit i några förhandlingar. På julafton efter att jag ätit lutfisken satt jag rakt upp och ned och somnade. Spänningen hade släppt, men också jag fick utstå en hel del kritik. Förbundsledningen hade förstått min situation och en dag fick jag ett glädjande besked att jag tilldelats Kata Dahlströmstipendiet för att göra en studieresa i något annat land. Jag valde Norge och blev då gäst hos Norsk Metallarbeiderförbund Trots att 15 år förflutit sedan andra världskrigets slut kändes minnena påtagliga. Jag besökte bl a Hortens varv och där fanns inga kvinnor anställda än mindre fackliga kvinnliga funktionärer, varför man höjde förvånat på ögonbrynen. Jag besökte också Bergen där varvsanläggningen var insprängd i berget.

Under mina 40 anställningsår konfronterades jag med många förändringar. Tidstudier infördes tidigt och jag kan garantera att tidstudiemännen inte var väl sedda. Sedan kom MTM-metoden. Metod – tid – mätning- Bland olycksfalls och sjukdomsrisker vill jag framhålla användandet av blymönja, styren och asbest. Många fick skador också med dödlig utgång.

Vid ett antal tillfällen "hettade det till" vid en speciell verkstad och gubbarna där sittstrejkade dock oftast inte mer än en halv dag. Under mina anställningsår utfärdades flera nya lagar som lagen om anställningsskydd, medbestämmandelagen m.fl. Det skedde naturligtvis utbildningar om dessa lagar främst till de förtroendevalda inom de olika sektionerna. Varje stor yrkesgren som t.ex. plåtslagare eller elektriker hade egen sektion och styrelse. Sektionerna hade också en social funktion och stöttade kamrater som fått problem som t.ex. långvarig sjukdom. Dessutom ordnade varje sektion julfester eller liknande för familjerna. Man försökte göra evenemangen så billiga som möjligt genom lotterier där vinsten oftast var en 37:a alkohol. Detta upphörde dock så småningom.

Vad som gett mig oförglömliga minnen är kongresserna i Stockholm där jag träffade representanter från olika delar i landet. Olika vapenslags anställda hade olika problem, men ett var gemensamt och det var den positiva förståelsen och sammanhållningen. Under mina 30 första anställningsår hade alla statligt anställda egna förbund som järnväg, post, tele och väg, men samtliga tillhörde Statstjänarekartellen med Gustaf Kolare som färgstark ordförande. Från 1970 bildade dessa tillsammans med FCPF en gemensam organisation med namnet Statsanstäddas Förbund med legendariske Lars Sandberg som förbundsordförande. Detta nya förbund blev ett av de ledande inom LO-familjen

avsynare

I den egna avdelningen övertog Nils Karlsson klubban, ett uppdrag som han skötte på ett utmärkt sätt. Han hade en del av sin arbetstid förlagd till ett arbetsrum inne på varvsområdet och övrig tid i avdelningens expedition i Folkets hus och sedan i expeditionen på Östra Prinsgatan 21. Vårt samarbete var utmärkt och jag blev bestört när jag fick meddelande om att han råkat ut för en hjärtinfarkt inne på arbetsrummet efter att dagarna innan deltagit i förhandlingar i Göteborg om neddragningar på varvet och hade varit mycket psykiskt pressad. Efter denna händelse skedde ingen fortsättning av det fackliga engagemanget och därmed också följande sjukpensionering. För varvsarbetarna tillgreps förtidspensioneringar som var ekonomiskt acceptabla, men säkerligen trots detta ett svårt beslut att fatta för en arbetare som nyss fyllt 58 år.

Flera av styrelseledamöterna var politiskt verksamma och hade förtroendeuppdrag i olika nämnder och styrelser. Självt fick jag också politiska uppdrag. Det första var i hemhjälpnämnden, men denna nämnd lades ned och uppgick i socialnämnden. Jag placerades då i idrotts- och fritidsnämnden och där passade jag nog bättre eftersom jag var aktiv gymnast och friidrottare. På den tiden var korpidsporten mycket populär och jag har ett gammalt tidningsurklipp varav framgår att jag var med och tävlade för varvet. Varvet hade då ett stort antal handbolls- och fotbollslag med i Karlskronakorpen.

Miljön och kamratskapet inne på varvet har varit och är så vitt jag vet fortfarande unikt på sitt sätt. En del historier är rena skrönor och andra också delvis uppförstorade. De senare gav säkert underlag till de uppskattade varvsrevyerna där Martin Okmark och Stig Wihlborg var de framgångsrikaste aktörerna tillsammans med Arne Magnusson. Jag glömmer aldrig sången om "Överingenjören har ifrån oss farit" eller tablån om "WC-taxi". Vissa anställda fick av sina arbetskamrater särskilda namn och jag visste knappast vad deras rätta namn var. En färgstark person kallades t.ex. allmänt för "Ålamördaren". Hans pension var relativt liten på grund av att han hade bara ett tjugotal anställningsår och därför sökte arbete på arbetsförmedlingen och erhöll då arbetslöshetsersättning. På den tiden hämtades ersättningen på avdelningsexpeditionen. Han hade då oftast synpunkter på allt som hände i kommunen och jag försökte inte bli irriterad. När han hämtade sin sista arbetslöshetsersättning hade han med sig en krukväxt som han ställde framför mig på skrivbordet med följande ord: "Du är inte så djupa dum i alla fall". Det var det bästa betyg jag kunde få och det värmdes.

Varje arbetsplats har sin stil – så också örlogsvarvet. Jargongen och hyssen arbetskamraterna emellan var kanske inte så snälla men undertonen hjärtlig.

Avdelningen var under många år kollektivt ansluten till det socialdemokratiska partiet. Avdelningen deltog under denna tid i alla 1:stamajdemonstrationer med undantag av 1962 då medlemmarna var besvikna över resultatet av förhandlingarna vid bolagsbildningen. Innan demonstrationerna ordnades alltid en sammankomst på avdelningens sammanträdesrum där 1:stamajtalaren deltog. Jag har ett starkt minne från besöket av dåvarande statsministern Ingvar Carlsson.

Jag är tacksam över allt jag fått uppleva under min långa anställning i varvsarbetarnas fackliga avdelning. För varvsarbetarna var orden frihet – jämlikhet och broderskap inte bara honnörsord utan en realitet. Det har varit skönt att vara en kugge i arbetet för varvsarbetarnas bästa.

För egen del lämnade jag avdelningen den 31 dec. 1979 för att bli landstingsråd i Blekinge Läns Landsting med ansvar för personalfrågor samt folktandvård. Att jag valdes till detta uppdrag berodde säkerligen på den erfarenhet jag fått genom arbetet i Karlskronas största fackliga organisation.